

**ПЕРАДАЧА ІНДЫВІДУАЛЬНАГА СТЫЛЮ АЎТАРА
ЯК ПРАБЛЕМА МАСТАЦКАГА ПЕРАКЛАДУ
(НА МАТЭРЫЯЛЕ РАМАНА І. МЕЛЕЖА “ЛЮДЗІ НА БАЛОЦЕ”)**

Старасціна Ганна Міхайлаўна

Магілёўскі дзяржаўны ўніверсітэт імя А. А. Куляшова
(г. Магілёў, Беларусь)

В статье исследуется индивидуальный стиль И. Мележа. Рассмотрены приемы перевода языковых единиц, отражающих специфику творческой манеры писателя.

Ключевые слова: художественный перевод, идиостиль, приемы перевода.

The article deals with the individual style of I. Melezh. The ways of conveying the stylistic dominants of the writer are considered.

Keywords: literary translation, idiosyle, method of translation.

Пры перакладзе мастацкага твора ўзнікае цэлы шэраг праблем, абумоўленых неабходнасцю перадачы індывідуальнага стылю аўтара. На сённяшні дзень паняцце “ідыястыль” яшчэ знаходзіцца ў стане навуковага станаўлення і не мае адзінага азначэння. Мы прытрымліваемся меркавання А.І. Яфімава, які разглядае ідыястыль як індывідуальную сістэму маўленчых сродкаў, якая выпрацоўваецца і ўжываецца пісьменнікам пры стварэнні мастацкіх твораў, а таксама характэрную для пісьменніка манеру выбару і ўжывання слоў [1, с. 29]. Такім чынам, паняцце ідыястылю звязана з аўтарскім адборам моўных сродкаў, якія рэалізуюць сістэму мастацкіх вобразаў.

Аналіз рамана “Людзі на балоце” дазваліў вылучыць наступныя сродкі выражэння індывідуальнай манеры Івана Мележа.

1. Ужыванне аказіянальных фразеалагічных адзінак. Письменнік выкарыстоўвае наступныя прыёмы структурна-семантычнай трансфармацыі фразеалагізмаў:

1) замена кампанента фразеалагізма іншым словам: *Ат, няхай гавораць што хочуць, чалавеку **рота не залепіш**, калі язык свярбіць;*

2) фразеалагічная алузія (разбурэнне традыцыйнай структуры фразеалагізма і ўжыванне аднаго ці некалькіх яго кампанентаў, якія нагадваюць узуальны прататып дэфармаванага выразу): *“Няхай сам абабіваецца [Чарнушка], калі такая ўрода!..” А Васіль не дасць, каб **клалі палец у рот! Не папусціцца!**..*

3) элімінацыя кампанентаў фразеалагізма: – *Горай толькі сабе робіш! **Круціць хочаш?***

2. Шырокае ўжыванне дыялектызмаў розных тыпаў:

1) фанетычных: ***Кеб** у нас була школа!*

2) уласналексічных: *Далей на агародзе – сярод гарбузніку, градак з агурочнікам, пахучым кропам і **кіяхамі** – няпэўныя ў змроку абрысы груш, як вартавыя ў балахонах;*

3) словаўтваральных: *Ды і, па праўдзе кажучы, вельмі ж не да душы чорная і цёмная цяперашняя **дамоўка**, каб стараяца, пяцца для яе, каб яшчэ век векаваць у ёй;*

4) этнаграфічных: *У полі грудзі аж захлыналіся ад чысціні, ад халаду не тое што цераз свету, але і цераз добрую **чуйку** мароз неўзабаве сцінаў усё цела;*

5) семантычных: *З мужчын быў адзін Годлін **чалавек** – Эля.*

3. Актыўнае ўжыванне размоўна-бытавой лексікі: *Тут са сваім няўпраўка... Разам з гутарковымі словамі, блізкімі да нейтральных, письменнік часта ўжывае грубавата-бытавую лексіку, вольгарызмы: – Я быў тады **смаркачом**.*

4. Стварэнне письменнікам выразных гаваркіх імен, якія дазваляюць падкрэсліць найбольш яркія якасці літаратурнага персанажа: *Плячысты, з чырвонай шыбай, па-бугаінаму выгнутай галавой, ён цяпер вельмі апраўдваў сваю мянушку, якой яго паціху хрысцілі людзі: **Бугай**.*

5. Вобразныя азначэнні ўжываюцца ва ўсіх кампанентах аўтарскай мовы: пейзажных замалёўках, партрэтных характарыстыках персанажаў, пры паказе іх унутранага стану: *Як дайшлі да яе хаты, Міканор вольнай рукой узяў за Хадосьчыну дробную ручку, хацеў затрымаць каля варот –*

такая лагодная цішыня ляжала над сялом, так мякка кружыўся снег, таяў на твары, бяліў яе каўнерык!

6. Значным стылеўтваральным сродкам аўтарскай мовы твора І. Мележа з'яўляецца метафара. Самым распаўсюджаным тыпам метафар у рамане з'яўляецца антрапамарфічная метафара, якая абазначае дзеянне чалавека, што ажыццяўляецца нежывым прадметам: *А якое шчасце было потым – ехаць назад, чуць, як тонка пялюць палазы на выслізганных, жоўтых каляінах, як прыгожса, звонка рытійць пад намерзлымі насталамі: рып-рып.*

7. Трапныя параўнанні ўжываюцца пісьменнікам для партрэтнай характарыстыкі персанажаў: *Як тая рабіна, цвіла ў гэтае лета Ганна; перадачы іх псіхалагічнага стану: Ашалелы ад болю, зубаты ўраз адарваўся ад Сцяпана, не асцерагаючыся, як раз'ятраны дзік, ірвануўся да Васіля.*

8. Сінтаксіс І. Мележа вызначаецца ўскладнёнай пабудовай мастацкай фразы. Раман “Людзі на балоце” характарызуецца ўжываннем аб'ёмістых сказаў, ускладнёных у асноўным за кошт шматтыпных дадзеных частак, дзеепрыслоўных зваротаў. Пісьменнік шырока ўжыве і сінтаксічныя фігуры (інверсію, паўтор і інш): *Бывайце, грушы шапаткія, вербы ціхія, маладыя, вольныя вечыры! Кончылася воля дзявочая – спатканні, мілаванні, развітанні.*

Названыя вышэй сродкі раскрываюць ідэйна-эстэтычныя задачы аўтара, выяўляюць адносіны пісьменніка да персанажаў твора, ствараюць яскравыя мастацкія вобразы, дапамагаюць дасягнуць пэўнага стылістычнага эфекту, з'яўляюцца надзвычай актыўнымі выразнікамі аўтарскага светабачання [2, с. 134].

Перакладчык мастацкага твора павінен мець дакладнае ўяўленне пра індывідуальны стыль аўтара і імкнуцца перадаць яго пры перакладзе. Ад дакладнага вызначэння і перадачы элементаў ідыястылю залежаць эквівалентнасць перакладу, ўспрыманне аўтара ў іншамойным і іншакультурным асяроддзі. Зразумела, што мастацкі пераклад – гэта творчы працэс і распрацаваць дакладны алгарытм дзеянняў перакладчыка мастацкага тэкста немагчыма. Аднак супастаўляльны аналіз мовы арыгінала і перакладу дазволіў вылучыць дзейсныя прыёмы адэкватнай перадачы асобных моўных адзінак.

1. Пры перадачы аказіянальных фразеалагізмаў перакладчак павінен заўважыць змяненне ўстойлівай адзінкі і паспрабаваць адлюстраваць яго ў перакладзе.

2. Дыялектызмы неабходна перакладаць размоўнай лексікай.
3. Гаваркія імёны варта перадаваць з захаваннем семантыкі мянушкі.

4. Размоўна-бытавой лексіцы павінна адпавядаць лексіка мовы перакладу з той жа стылістычнай афарбоўкай.

5. Эпітэты, метафары і параўнанні неабходна перакладаць з улікам іх структурных і семантычных асаблівасцяў, вобразнасці, стылістычнай афарбоўкі.

6. Паўторы трэба перадаваць з захаваннем колькасці кампанентаў паўтора і самога прынцыпу паўтора на пэўным моўным узроўні.

7. Сінтаксічная спецыфіка тэкста арыгінала перадаецца з дапамогай граматычных адпаведнікаў.

Такім чынам, галоўнай задачай перакладчыка з'яўляецца выяўленне стылявых дамінант пісьменніка. Гэта дазваляе мінімізаваць непазбежныя страты пры перадачы спецыфікі індывідуальнага стылю аўтара мастацкага твора.

Літаратура

1. Ефимов, А. И. Стилистика русского языка / А. И. Ефимов – Москва : Просвещение, 1969. – 262 с.
2. Старасціна, Г. М. Спецыфіка мастацкага перакладу : лінгвістычны і экстралінгвістычны аспекты // Веснік ПДУ. Серыя А. Гуманітарныя навукі. – 2017. – № 10. – С. 132–135.